

Örebro 2021-09-29

YTTRANDE

Dnr 2021-08/AG/JH

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Handläggare: Anna Gabrielsson

Rätten till personlig assistans behöver stärkas för vissa hjälpbehov (SOU 2021:37)

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, DHB, är en föräldraorganisation som startade 1949 och aktivt arbetar för att våra målgrupper ska vara delaktiga, jämlika samt ha inflytande i ett tillgängligt samhälle. Även barn med ytterligare funktionsnedsättningar är en viktig grupp inom vår organisation. Grunden för våra ställningstaganden är våra samlade erfarenheter i förbundet. Viktiga dokument för vårt arbete är *Barnkonventionen* och *FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Vårt arbete utgår även från Sveriges språklag, som ger svenskt teckenspråk ställning motsvarande de nationella minoritetsspråken.

Sammanfattning

Riksförbundet DHB välkomnar en utredning som ser över en stärkt rätt till personlig assistans. Med anledning av att de senaste årens praxis har lett till att flera personer med omfattande stödbehov har förlorat sin personliga assistans, så kommer inte utredningen en dag för tidigt.

Riksförbundet DHB ställer sig generellt positivt till utredningens förslag. En utredning som vi för övrigt anser har gjort ett gott arbete i att lyssna in och formulera de brister som finns inom bedömning av grundläggande behov, sjukvårdande insatser och avgränsningen av föräldraansvaret.

Riksförbundet DHB har tidigare uppmärksammat utredningen på behovet av en tydligare dokumentation vid egenvårdande sjukvårdsinsatser för att öka rättssäkerheten. Därför är det välkommet att ta del av utredningens förslag om en förstärkt dokumentation.

Vårt förbund är positiva till förslaget att avskaffa det grundläggande behovet *annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade* och ersätta det med en differentiering av olika stödbehov som ska betraktas som grundläggande. Eftersom dagens rättspraxis har skapat en så strikt bedömning av det grundläggande behovet så att endast ett fåtal som kan beviljas personlig assistans för det, så ser vi i förslaget en möjlighet att med tre specificerade grundläggande behov skulle fler kunna beviljas den personliga assistans de faktiskt har rätt till.

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till att hela hjälpbehovet vid grundläggande behov ska vara assistansgrundande. Med tanke på behovets allvarliga karaktär så är det helt oväsentligt att dela upp hjälpbehovet i olika delar och huruvida hjälpen är av privat eller integritetskränkande karaktär.

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till att utredningen föreslår en författningsförändring i frågan om att avgränsa föräldraansvaret. Även om det tar tid innan den träder i kraft så är det av mycket stor vikt att det sker en förbättring av nuvarande situation. Vår förhoppning är att om förslagen blir verklighet, att rättstillämpningen sker i enlighet med lagstiftarens intentioner och att det över tid skapas en stabil rättspraxis. Vi skulle dock vilja att det fanns ett visst utrymme för att göra en mer sammansatt analys av barnets och familjens situation. Det är alltför många skillnader i funktionsnedsättningar, ålder och barnets närmiljö för att det inte ska avspeglas överhuvudtaget i bedömningarna.

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till utredningens förslag om att inget föräldraavdrag sker när det handlar om det nya grundläggande behovet, *kontinuerligt stöd som föranleds av varaktigt eller långvarigt medicinsk problematik där uteblivet stöd utgör en allvarlig risk för liv och hälsa*. Detta är ett förslag som vi varmt välkomnar då vi ser att detta skulle komma att öka möjligheter för barn att fortsätta att bo hemma med sin familj, trots ett omfattande vårdbehov.

Riksförbundet DHB har valt att lämna synpunkter på avsnitten 9, 10 och 11.

9 Ett förstärkt stöd vid behov av sjukvårdande insatser

9.4.9 Skriftlig planering när dem enskilde behöver hjälp att utföra egenvården av någon annan som gör detta i sin yrkesutövning

Riksförbundet DHB har tidigare uppmärksammat utredningen på behovet av dokumentation och hur den kan bli mer rättssäker. Därför är det välkommet att ta del av utredningens förslag om en förstärkt dokumentation. Det är viktigt att det finns en tydlig planering för egenvård, hur det ska gå till, vem som ska utföra den och om det behövs, var nödvändig information finns att tillgå. Dessutom måste det vara väldokumenterat vem man vänder sig till om det skulle uppstå en situation som kräver mer akut eller avancerad vård. Det är också viktigt att den informationen regelbundet uppdateras så att den alltid är aktuell.

10 Nya grundläggande behov

Vårt förbund är enig med utredningen att om rättighetslagstiftningen ska leva upp till lagstiftarens intentioner så behöver det ske en förändring av bedömningen såväl som begrepp.

10.4.1 Behov av stöd att förebygga vissa beteenden och minska risken för skador till följd av sådana beteenden blir nytt grundläggande behov

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till utredningens förslag med att ersätta dagens grundläggande behov, *annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade*. På grund av den utveckling som skett inom rättspraxis har detta grundläggande behov, som från början var tänkt att ge ett särskilt skydd istället snävats in så att det i praktiken har blivit mycket svårt att beviljas personlig assistans för detta grundläggande behov. En förändring i lagstiftningen kan därför öppna för att personer som har behov av stöd i att förebygga och förhindra att skada sig själva eller andra nu i högre grad än tidigare kan beviljas personlig assistans.

10.4.2 Behov av kontinuerligt stöd som föranleds av medicinsk problematik blir ett nytt grundläggande behov

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till utredningens förslag där de som har omfattande medicinsk problematik ska kunna beviljas personlig assistans. Vi är även eniga med utredningen om att rekvisitet om att hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade inte bör ställas här. Här handlar det om ett livsavgörande stöd och inte sällan om avancerad teknisk medicinsk vård och därför är kravet på ingående kunskaper om den enskilde önskvärda, men kan inte vara avgörande.

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till att hela hjälpbehovet ska vara assistansgrundande. Med tanke på behovets allvarliga karaktär så är det helt oväsentligt att dela upp hjälpbehovet i olika moment och huruvida hjälpen är av privat eller integritetskränkande karaktär.

10.4.2 Kvalificerat motiverande eller vägledande stöd ska bedömas som en del i det grundläggande behov som det avser att tillgodose

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till utredningens förslag om att motiverande och vägledande stöd ska omfattas av grundläggande behov. Vårt förbund är enig med utredningen om att för att beviljas personlig assistans för detta grundläggande behov ska det inte krävas ingående kunskaper om den enskilde, även om det är önskvärt. Med rekvisitet ingående kunskaper har dock tolkningen av det grundläggande behovet blivit alltför begränsat och många som hade kunnat få en ökad livskvalitet med personlig assistans har inte fått den möjligheten.

11 Ett avgränsat och mer rättssäkert föräldraavdrag

11.3 Vårt vägval – Schablon och reglering i författning i stället för kunskapsstöd och riktlinje

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till utredningens förslag om att avdragets omfattning bör regleras i författning. När det gäller situationen idag för föräldrar som har barn med omfattande funktionsnedsättning bör man ha i åtanke att den lagstiftning som idag finns för att reglera föräldraansvar i FB och SFB inte är tillräcklig eller ens relevant för att bedöma föräldraansvar för barn som har omfattande funktionsnedsättningar. Riksdagen har tidigare tagit upp detta i samband med förslag till ändringar i LSS och LASS, med att det normala föräldraansvaret *ska beaktas på så sätt att det bara är hjälpbehov som går utöver vad som är normalt för ett barn i motsvarande ålder* som ska läggas till grund för bedömningen av behovet av personlig assistans (bet. 1995/96:SoU15 s. 18). Det skulle betyda att *det är behovet av extra tillsyn och omvårdnad för barnet* som har ett funktionshinder som ska ligga till grund för bedömning och beslut om personlig assistans. Förutom stödbehovets omfattning ska även stödbehovets karaktär vägas in. Det vill säga att det är en förhållandevis fri tolkning av vad som avses.

Att bedöma när det föreligger föräldraansvar för ett barn ska det idag ske en individuell bedömning av ett barns behov av stöd utifrån hur barns stödbehov generellt ser ut. Det torde vara tydligt för alla att det är en oerhörd komplex och mångbottnad svårighet. Det framgår inte minst i de samtal med vi har med anhöriga där det blir tydligt att Försäkringskassan gör olika bedömningar över landet. Det vi också uppmärksammas på är att handläggare kan göra en annan bedömning än beslutsfattare inom samma myndighet. Det innebär att rättssäkerheten är låg.

Vår erfarenhet överensstämmer med utredningen i att föräldrar till barn med omfattande funktionsnedsättning tar ett mycket stort ansvar dygnet runt. Detta i kombination med att det bedömningsstöd och den kunskapsbank som finns hos beslutsfattare är otillräckligt. I vissa fall så bristfälligt att handläggare på Försäkringskassan har jämfört med sina egna eller kollegors barn vad de klarar av. Det innebär att det finns ett starkt behov av att det blir en mer förutsägbar som rättssäker bedömning.

Vårt förbund har tidigare framfört att ett gediget kunskapsstöd skulle kunna vara mer gynnsamt än en förändrad lagstiftning. Skälen till det är att det tar lång tid att förändra en lag. En lagstiftning skulle också kräva ett tolkningsstöd till domstolar och myndigheter för att kunna upprätthållas, samt att som enskild familj vända sig till rättssystemet för att få sin sak prövad tar lång tid, ofta så lång tid att beslutet hinner bli inaktuellt att tillämpa. Därutöver

finns det ett flertal föräldrar som av olika skäl avstår från att överklaga ett beslut och därmed inte kan bidra till en rättsutveckling. Dock ser vi också svårigheten i att skapa ett tillräckligt bra kunskapsstöd, och nu när utredningen föreslår en författningsförändring så ställer vi oss positiva till det. Även om det tar tid innan den träder i kraft så är det av mycket stor vikt att det sker en förbättring av nuvarande situation. Vår förhoppning är att rättstillämpningen sker i enlighet med lagstiftarens intentioner och att det över tid skapas en stabil rättspraxis.

11.3.1 En schablon ger bättre förutsättningar för rättssäkerheten

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till en schablonisering av avdraget, även om vi ser viss risk med en sådan lösning. Vi har respekt för att en bedömning av föräldraansvar för barn med omfattande funktionsnedsättningar är mycket svår. Med de erfarenheter vi har av svårigheten i att skapa likvärdiga beslut över landet, så menar vi att en schablon möjligen är en framkomlig väg till en bättre livssituation för många. Oavsett om besluten ska vila på kunskapsstöd som ska tolkas av enskilda handläggare, eller om det är en schablon, så finns det en inbyggd problematik i komplicerade ärenden.

Vi skulle dock vilja att det fanns ett visst utrymme för att göra en mer sammansatt analys av barnets och familjens situation. Det är alltför många skillnader i funktionsnedsättningar, ålder och barnets närmiljö för att det inte ska avspeglas överhuvudtaget i bedömningarna. Vi återkommer till detta under avsnitt 11.5

11.4 Vissa stödbehov ska beaktas i sin helhet – utan att något föräldraavdrag görs

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till utredningens förslag om att inget föräldraavdrag sker när det handlar om det nya grundläggande behovet, *kontinuerligt stöd som föranleds av varaktigt eller långvarigt medicinsk problematik där uteblivet stöd utgör en allvarlig risk för liv och hälsa*. Med bakgrund av den rättspraxis som utvecklats sig bort ifrån att bevilja assistans vid omfattande medicinska stödbehov, har många barn, trots att de har varit i behov av stöd ibland dygnets alla timmar inte omfattats av rätten till personlig assistans. Det har handlat om barn som till exempel har behövt hjälp med komplex medicinering eller hjälp vid svåra epileptiska anfall. Vårt förbund välkomnar utredningens förslag som kan innebära att barn med stora hjälpbehov av egenvård eller har medicinska tillstånd som kräver övervakning, nu kan fortsätta att bo hemma med sin familj. Vi ser också att möjligheten öppnar sig för en annan familjesituation där föräldrar kan förvärvsarbeta, finnas för syskon och icke minst bara vara föräldrar.

11.5 Föräldraavdraget schabloniseras

11.5.1 Schablonens utformning och storlek

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till utredningens förslag om att det ska göras ett schablonavdrag från barnets totala hjälpbehov som inte omfattas av det nya föreslagna

grundläggande behovet, *kontinuerligt stöd som föranleds av varaktig eller långvarig medicinsk problematik där uteblivet stöd utgör en allvarlig risk för hälsan.*

Att använda sig av en schablon har både för- och nackdelar och utredningen redovisar väl hur de har resonerat. Det är en svårighet i att få en schablon träffsäker och det finns alltid en risk att det kommer att finnas personer om inte får den assistans de har rätt till. Detta får då vägas mot möjligheten att fler kommer att beviljas insatsen, och att handläggningen kommer att vara mer förutsägbar, rättssäker och med kortare handläggningstid. Dock skulle vårt förbund vilja se att det fanns utrymme för en bedömning där fler faktorer runt barnet kunde vägas in, som till exempel familjesituationen. Utöver det så är det måhända väl tilltagna åldersspann, då skillnaden kan vara stor mellan barn som är ett eller sex år, och sju eller 11 år. Här skulle det kunna vara fler åldersnivåer i schablonen för att insatsen om möjligt skulle träffa mer rätt utifrån stödbehov.

11.6 Ventilen – Hänsyn till det enskilda barnets situation

11.6.1 Kommunen ska ta hänsyn till vad som bedöms vara barnets bästa vid bedömning av om behovet av hjälp med grundläggande behov är tillräckligt för att ge rätt till personlig assistans

Riksförbundet DHB ställer sig positivt till utredningens förslag att kommunen ska ta särskild hänsyn till barnets bästa vid ett lägre antal timmars grundläggande behov, så att ett barn inte ska förlora sin rätt till stöd för att det antalet timmar som bedöms utgöra underlag är för lågt. Detta förslag innebär en vidare tolkning till fördel för barnet, vilket vi ser som positivt.

Riksförbundet DHB

Dag som ovan

Jan Höglund

Ordförande Riksförbundet DHB